

— Σήμερον ἀναλαμβάνω ἐγὼ ὄλα, καὶ ἡ κυρία Δαργλάδ ἀναχωρεῖ αὔριον τὸ πρωί· ὥστε ὁ ἀδελφός μου ἐσώθη καὶ σεις εἴσθε εἰς ἄγγελος.

Ἔπεται συνέχεια.

Η ΤΙΜΙΟΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗΝ ΗΛΙΚΙΑΝ.

Ἡ τιμιότης εἶνε ἰδιάζουσα ὅπως ἀρετὴ, καθότι ὑπάρχουσι οὐχὶ μόνον βαθμίδες ἀλλὰ καὶ κατηγορίαι τιμιότητος. Ὀλίγιστοι ἄνθρωποι ἔχουσι πάντα τὰ εἶδη τῆς τιμιότητος. Οὗτος μὲν, δικαίαν κεκτημένος ὑπόληψιν τιμίῳ ἀνθρώπῳ, καὶ οὐδὲ λεπτόν καταδεχόμενος νὰ καταχρασθῆ ἐν δοσοληψίᾳ, πωλεῖ πρὸς φίλον του ἄνευ τύψεως συνειδῶτος ἵππον, ὃν γνωρίζει ἔχοντα ἀθεράπευτον ἐλάττωμα· ἡ τιμιότης τοῦ ἀνθρώπου τούτου σταματᾷ πρὸ τῆς θύρας τοῦ σκόλου. Ἄλλος, φρακτῶν μόνον εἰς τὴν ιδέαν τοῦ νὰ κλέψῃ χρήματα, οὐδέποτε σὰς ἀποδίδει ὅσα ἐδανείσθη. Ἄλλος δὲ ἀποδίδει μὲν τὰ χρήματά σας ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὰ βιβλία σας.

Ἐπηρεταί τιμιώτατοι ἄλλως ὑπαικοῦσιν ὀπωρικὰ ἢ ποτήριον ποτοῦ ἢ γλύκισμα· ἡ ἐλαστικὴ τῶν τιμιότητος δὲν περιλαμβάνει εἰς τὰ πράγματα, ἅτινα πρέπει νὰ σέβωνται, ὅσα τρώγονται ἢ πίνονται. Πολλοὶ θὰ ἐνόμιζον ἑαυτοὺς ἀτιμασθέντας ἂν ὑπέθετον αὐτοὺς ὅτι δολιεύονται εἰς τὸ χαρτοπαίγιον· ἀλλ' ἂν ἡ τύχη ἢ ὁ δόλος καταστήσῃ αὐτοὺς κοινωνοὺς μυστικοῦ τοῦ ὁποίου ἡ κοινοποίησις θὰ ἐπιδράσῃ βεβαίως ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν χρεωγράφων, τρέχουσι καὶ παίζουν ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ, οὐδὲ ὅπως θεωροῦντες ἑαυτοὺς ἀξιόμειμπτους.

Πόσοι ἀπατοῦν τὸ δημόσιον ἀπαλλαττόμενοι, ὅσakis δύνανται, τῶν εἰς αὐτὸ ὑποχρεώσεων ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι τὸ Κράτος δὲν εἶνε ὀρισμένον πρόσωπον! Ἄλλ' εἶνε πλέον τι τοῦ ἐνὸς προσώπου, εἶνε ἄθροισμα πολλῶν, ἀντιπροσωπευόντων ὅ,τι ἱερώτατον ἐν τῷ κόσμῳ, τὸν νόμον. Ἐν τοῦτοις πολλοὶ μὲ ἐλαφρὰν συνείδησιν ἐκτελοῦσι τὴν ἀπάτην ταύτην, ἂν καὶ, διὰ ν' ἀγάγωσιν αὐτὴν εἰς πέρας, ἀναγκάζονται ἐνίοτε νὰ καταφεύγῃ καὶ εἰς τὸ ψεῦδος.

Δὲν δύναμαι ν' ἀναμνησθῶ, ὡς πρὸς τοῦτο, χωρὶς νὰ γελάσω καὶ συγκινηθῶ συγχρόνως, φίλου μου τινός, ὅστις ἐν πάσαις τοῦ βίου ταῖς περιστάσεσι καὶ πρὸ πάντων ἐν τοῖς χρηματικῶν ζητημάτων διατηρεῖ ἀκαμψίαν ἀρχῶν, ἀπόλυτον τιμιότητα, ἔξοχον ἀβρότητα μέχρις ἰσποτισμοῦ προχωροῦσαν. Οὗτος λοιπὸν ὁ φίλος μου ἐπέστρεφεν ἐκ Βελγίου μετὰ τῆς πενθερᾶς του. Ἡ κατὰ πάντα ἀρίστη γυνὴ εἶχεν ἀγοράσει κομψότατα τρίχαπτα, ἅπερ ἐπιδεδίωξις εἶχε κρύψει ἐν τῷ κι-

βωτίῳ ὑπὸ τὰς ἐσθῆτας αὐτῆς. Ὡς ἔφθασαν εἰς τὰ σύνορα, ὁ γαμβρός αὐτῆς τῇ λέγει:

— Μὴ λησμονήσετε νὰ δηλώσετε ταῖς τριχάπτας σας εἰς τὸν τελωνειακὸν σταθμόν.

— Καθόλου ἀπήντησεν αὕτη! δὲν ἔχω εἰς τὸν νοῦν μου νὰ πληρώσω ἕνα σωρὸ τελωνειακά.

— Ἄλλὰ πρέπει νὰ τὰ πληρώσετε.

— Πρέπει! διατί πρέπει;

— Διότι ὑπάρχει νόμος ὁ ὁποῖος ὑποβάλλει εἰς τέλος τὰ εἰσαγόμενα πράγματα.

— Νόμος!... μήπως ἐγὼ τὸν ἔκαμα αὐτὸν τὸν νόμον; ἐζήτησαν τὴν γνώμην μου ὅταν τὸν ἔκαμαν; Ἐμένα μῶ φαίνεται ἀνόητος αὐτὸς ὁ νόμος· μῶ φαίνεται ἄδικος, καταθλιπτικός... καὶ δὲν ἐνοῶ πῶς ἕνας φιλελεύθερος σὰν ἐσὰς ἐπιδοκιμάζει μίαν τέτοιαν τυραννίαν. Θὰ προσπαθῆσω νὰ τὸν ἀποφύγω αὐτὸν τὸν νόμον, εἶνε δικαίωμά μου.

— Ἄλλ' εἶνε λαθρεμπόριον, μητέρα, καὶ τὸ λαθρεμπόριον εἶνε ἀπάτη...

— Ἀρκεῖ! εἶπε ξηρῶς. Δὲν ἔχετε τὴν ἀξίωσιν, πιστεῦω, νὰ μὲ διδάξετε τί πρέπει νὰ κάμω. Λοιπὸν σιωπήσατε.

Ἐσιώπησε· ἀλλ' ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς ἐξέτασεως τῶν κιβωτίων καὶ ὁ τελωνὴς ἠρώτησεν αὐτοὺς ἂν εἶχόν τι πρὸς δῆλωσιν, ὁ φίλος μου, μετὰ τῆς ἰδιαζούσης εἰς αὐτὸν ἀταραξίας, ἀπήντησε:

— Ναί, κύριε, ἡ κυρία ἔχει τρίχαπτα, τὰ ὁποῖα νομίζω πρέπει νὰ πληρώσουν εἰσαγωγικὸν τέλος.

Φαντάζεσθε τὴν ὀργὴν τῆς πενθερᾶς. Οὐδὲν ἠδύνατο νὰ εἶπῃ παρόντος τοῦ τελωνίου. Ἐδέησε ν' ἀνοίξῃ τὸ κιβώτιον αὐτῆς, ν' ἀναπτύξῃ πάντα τὰ τρίχαπτα καὶ ν' ἀποτίσῃ τέλος, ὅπερ ἐφάνη εἰς αὐτὴν ὑπερβολικόν. Εἰς ἕκαστον θέμα τριχάπτων ὅπερ ἐδέεινε, εἰς ἕκαστον ποσὸν χρημάτων ὅπερ κατέβαλλε ἐξηκόντιζε μανιώδη κατὰ τοῦ γαμβροῦ τῆς βλέμματα καὶ ὑποκώφους ἐπιπλήξεις, ἃς οὗτος ἐδέχετο μὲ ἀδιάπτωτον ἀπάθειαν. Ἄλλὰ τὸ ἐπιπέσοδιον ἔληξεν ὅπως ἀπροσδοκῆτως. Ἡ τιμιότης ἐπιδράξ οὕτω καὶ πρὸς ἐκείνους ἐπιούσας καταδικάζει ἢ ἐξοργίζει, ὥστε μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ τελωνίου, ὡς ἔμειναν μόνον οἱ δύο ταξειδιῶται, ἡ πενθερὰ τοῦ φίλου μου ἐστράφη πρὸς αὐτόν, καὶ μετὰ στιγμιαίαν σιγὴν ἐναγκαλισθεῖσα αὐτόν:

— Γαμβρέ μου, τῷ εἶπε, εἶσαι λαμπρὸς ἄνθρωπος καὶ πρέπει νὰ σὲ φιλήσω.

Ποῦ ἄγει ἡμᾶς ἡ μακρὰ αὕτη προεισαγωγὴ; τοῦ ἄγουσιν ἡμᾶς αἱ φιλοσοφικαὶ αὗται σκέψεις; εἰς ἰδιαίτερον τι γεγονός ἐξ οὗ ἐγεννήθησαν, καὶ ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῆς μελέτης ταύτης, ὅπερ εἶνε ἡ τιμιότης κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν.

Ἀπὸ τινῶν ἐτῶν εὐρίσκομαι εἰς ἐμπιστευτικὰς σχέσεις μετὰ μητρός τινος, ἥτις μ' ἀποκαλεῖ γε-

λῶσα ἠθολόγον σύμβουλον τῆς. Ὅσακίς δ' ἐν τῇ ἀνατροπῇ τῶν τέκνων τῆς ἀναφέρεται ἐνδιαφέρον τι ζήτημα, μοι τὸ ἀνακοινοῖ, ἐκ τούτου δὲ συνάπτεται μεταξύ ἡμῶν ἀλληλογραφία, ἐν ἣ ἡ μήτηρ μὲν ἐκτίθησιν ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὰ πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς ἀγωγῆς ἀναφερόμενα γεγονότα, ἐγὼ δ' ἀπαντῶ ἐκφέρων τὴν γνώμην μου.

Ἀφίνω τὸν λόγον λοιπὸν εἰς τὴν μητέρα.

2 Ἰουλίου 1876.

«Σεβαστέ μοι φίλε, ἀπὸ ὀκτώ ἐτῶν ὁ υἱός μου, ὡς εἰξεύρετε, μοι ἔδωκεν ἀφορμὴν πολλὰ πράγματα νὰ σκεφθῶ καὶ πολλὰ νὰ μάθω. Σήμερον μὲ φέρει εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν. Ὅλοι αἱ περὶ κληρονομικότητος ἰδέαι μου ἀνετράπησαν. Ἐπίστευα ὅτι τὸ καλὸν δένδρον καλοὺς θὰ παραγάγῃ καρπούς. Μία ἀπὸ τὰς χαράς μου, ὅτε ὑπανδρεῖσθην τὸν σύζυγόν μου, ἦτο ὅτι τὰ τέκνα τὰ ὅποια ἔμελλον ν' ἀποκτήσω ἀπὸ τοιοῦτον ἄνδρα θὰ ἦσαν ἐξόχως τίμια ἐκ γενετῆς. Γεγονός τι ἐτάραξεν ὄλας μου τὰς ἐλπίδας.

Ἡ γραῖα θεία μου, ἣτις συγκατοικεῖ μὲ ἡμᾶς ἔχει τὴν συνήθη παρὰ ταῖς ὀμιλίκους αὐτῆς μαζίαν τῶν προμηθειῶν. Ἐνθυμεῖσθε ὅτι τὰ πλήρη ἀσπρορροῦχων ἐρμάρια ἦσαν ἡ ὑπερηφάνεια τῶν παλαιῶν οἰκοδεσποινῶν καὶ τὰ πλήρη γλυκισμάτων ἐρμάρια ἡ χαρὰ των. Ἡ γραῖα θεία μου ἔχει λοιπὸν ἐν συρτάριον, εἰς τὸ ὅποιον κλείει δύο τρεῖς ὀκάδας σακχάρους, εἰς τεμάχια, ὅπως ἐξασφαλίσθῃ ἐκ προτέρων καὶ ἐπὶ ἓνα μῆνα ὅτι ἄνευ ἐμποδίου τινός θὰ πίνῃ τὸν καφὲν μὲ τὸ γάλα τῆς τὸ πρῶν καὶ τὸ νερὸν μὲ τὸ ἀνθόνερρον τὴν ἐσπέραν. Ἡ ἀνιχνευτικὴ ἐπιδεξιότης τοῦ ὀκταετοῦς υἱοῦ μου ἀνεκάλυψε ταχέως τὸν θησαυρὸν τοῦτον, ἅμα δὲ ἡ γραῖα θεία δὲν εἶνε ἐν τῷ δωματίῳ τῆς, ὁ μικρὸς λαθροθήρας ἐμβαίνει εἰς αὐτὸ προσεκτικά, ξεκρεμᾷ τὸ κλειδίον τοῦ συρταρίου, οὕτως ἀνεκάλυψε τὴν κρύπτην, λαμβάνει τεμάχια τινὰ σακχάρους καὶ ἀπέρχεται μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐπανέλθῃ πάλιν. Ἔως ἐδῶ βεβαίως τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε σοβαρὸν ἡ ἠθικὴ πολλῶν παιδίων δὲν ὑψῶται πάντοτε ὑπεράνω τῆς ἠθικῆς τῶν ὑπηρετῶν, οἵτινες τὴν ὑφαίρεισιν ἐδέσματος ἢ ὀπώρας δὲν θεωροῦσι κλοπὴν. Ἐν τούτοις ἐν πρᾶγμα μὲ λυπεῖ: ὅτι ξεκρεμᾷ τὸ κλειδίον!

Ἄν τὸ συρτάριον ἦτο ἀνοικτόν, ἂν ὁ πειρασμὸς κατελάμβανε αὐτὸ αἰφνιδίως, ἂν ὑπέκυπτεν εἰς αὐτὸν μίαν μόνην φοράν, θὰ τὸ συνεχώρουν, ἀλλ' ἡ προμελέτη, ὁ συνδυασμός, ἡ ὑποτροπὴ ἀποτελοῦσιν ἀληθῆ κλοπὴν. Εἰξεύρει κάλλιστα ὅτι ἐκτελεῖ κακὴν πράξιν, διότι ἐκτελεῖ αὐτὴν κρυφίως ἡ μετρούτης αὐτοῦ μάλιστα ἐν τῷ ποσῷ τῆς ἀφαιρουμένης σακχάρους, ἡ τέχνη αὐτοῦ ὅπως κατὰ διαλείμματα ὑφαίρῃ αὐτὴν δεικνύει δολιότητα πνεύματος, ἡ ὅποια μὲ ἐμβάλλει εἰς

μεγάλην ἀνησυχίαν. Ἡ γραῖα θεία μου, ἡ ὅποια κρατεῖ τὸ συρτάριόν τῆς ἐν τάξει ὡς κατάστιχον, μοι εἶπε: «Τὴν τρίτην ἐπῆρε δύο κομμάτια, τρία τὴν τετάρτην, καὶ ἐν μόνον τὴν κυριακὴν». ἔλυπθην περισσότερο διὰ τὴν ἐπιδεξιότητα μὲ τὴν ὅποιαν ἤθελε νὰ κρύψῃ τὴν μικρὰν κλοπὴν του, παρὰ δι' αὐτὴν ταύτην τὴν κλοπὴν. Ἔχω ἄδικον νὰ λυπῶμαι; Ἄποκριθῆτέ μου.»

Τῇ ἀπήνησα ἀμέσως: «Μὴν ἀνησυχῆτε πολὺ οὐδὲ πολὺ γρήγορα. Τὰ παιδία πολλάκις ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τι προσιδιάζον εἰς τοὺς ἀγρίους. Οἱ ἄγριοι δὲ ἔχουσι λίαν συγκεχυμένην ἰδέαν τῆς ἰδιοκτησίας ἡ διαφορὰ τοῦ ἰδικοῦ σου ἀπὸ τὸ ἰδικόν μου συνίσταται εἰς τὸ νὰ λαμβάνω τὸ ἰδικόν σου ὅπως τὸ καταστήσω ἰδικόν μου. Εἰς τὸν πολιτισμὸν ἀνήκει ἡ τιμὴ ὅτι ἀνύψωσεν εἰς περιωπὴν ἀρετῆς καὶ καθήκοντος τὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ἄλλου ὡς καθήκον λοιπὸν ἐμπεριλαμβάνεται ἐν τῇ ἀγωγῇ καὶ πρέπει νὰ διδαχθῇ εἰς τὸν υἱόν σας: προσθέσατε ὅτι σπουδαιότατος λόγος τῆς κλοπῆς ταύτης εἶνε ἡ λιμαργία. Λοιπὸν μὴν ἀνησυχῆτε παρὰ πολὺ. Οὐδεμίαν ἰδιαιτέραν κλίσιν πρὸς τὸ κακὸν διαβλέπω ἐν τῷ υἱῷ σας. Ἄλλ' ἀρχίσατε τὴν θεραπείαν τὸ ταχύτερον».

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἔλαβον τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν

10 Ἰουλίου 1876.

«Ἡ ἀνησυχία μου μετεβλήθη εἰς βαθεῖαν θλίψιν. Οὐδεμία πλέον ἀμφιβολία, ὁ υἱός μου δὲν εἶνε τίμιος. Κρίνατε μόνος σας. Ἐκάστην πρωΐαν μεταβαίνει εἰς γειτονικὸν ἐκπαιδευτήριον καὶ ἐπιστρέφει τὴν ἐσπέραν. Ἐνεκα τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ ἐπὶ ὀλόκληρον τὴν ἡμέραν ἐκ τῆς οἰκίας προὔπελογίσασαμεν ὅσα ἀπαιτοῦνται διὰ τὰ γεύματα αὐτοῦ καὶ τὰ παιγνίδια καὶ τῷ δίδομεν τ' ἀναγκαιοῦντα χρήματα.

Μολονότι δὲν κρατῶ τὰ κατάστιχά μου τόσον τελείως ὅσον ἡ θεία μου τὸ συρτάριόν τῆς, ἐν τούτοις κάμνω κ' ἐγὼ τοὺς λογαριασμούς μου καὶ θέλω νὰ τοὺς κάμω. Μεγάλως λοιπὸν ἐξεπλάγην ὅτε ὑπώπτευσα ὅτι ὁ υἱός μου ἐφούσκωσε τὸ μαθητικόν του βλάντιον δαπάναις τοῦ ἰδικοῦ μου. Κατ' ἀρχὰς ἀπέκρουσα τοιαύτην ὑπόνοιαν μοι ἐφαίνεται ὅτι τὸν ἐσυκοφάντου: ἀλλὰ χθὲς προσκληθεῖσα ἔνεκα ἐπισκέψεως εἰς τὸν κῆπον, ἀφῆκα τυχαίως παρὰ τὸ ἐργόχειρόν μου τὸ μικρὸν χρηματοφυλάκιόν μου, τοῦ ὁποίου πρὸ μικροῦ εἶχον ἀριθμῆσαι τὸ ἐμπεριεχόμενον. Ἦτο κυριακὴ καὶ ὁ υἱός μου δὲν ἔλειπεν εἰς τὸ σχολεῖον. Καταβαίνω εἰς τὸν κῆπον, ὅπου μ' ἐπερίμενε μία φίλη μου. Ὁ υἱός μου ἔπαιζε μὲ τὴν ἀδελφὴν του. Εἰσέρχομαι εἰς τὴν δειροστοιχίαν μετὰ τῆς φίλης μου, ὅτε αἴφνης διὰ μέσου τῶν δένδρων, βλέπω ὅτι τὸ παιδίον ἀνέβη εἰς τὸ παρὰ τὸν κῆπον δωμάτιον καὶ μετὰ δύο λεπτά ἐπανῆλθε, τετα-

ραγμένον. Ἀναβαίνω κ' ἐγὼ καὶ τρέχω εἰς τὸ χρηματοφυλάκιόν μου· ἔλειπεν ἐν φράγκον καὶ ἐν πεντηκοντάλεπτον. Ἡ λύπη μου δὲν εἶχεν ὄρια.

Κατέπεσα εἰς ἐν ἀνάκλιτρον κλαίουσα. Βεβαίως τὰ παιδιὰ νομίζουν ὅτι εἶνε ἰδικὰ των ὅσα ἔχουν οἱ γονεῖς των, καὶ σκέπτονται ἴσως ὅτι ἀφαιροῦν ἰδικόν των πράγμα. Τὸ σφάλμα των προέρχεται, ἄς τὸ πιστεύσω, ἐξ ἀμαθείας, ἐκ πλάνης τινὸς τῆς συνειδήσεως· ἀλλ' ἴσως εἶνε καὶ τὸ σπέρμα ἠθικῆς νόσου ἀνάταυ. Οἱ κακοὶ ἄνθρωποι ἀπὸ τοιαῦτα ἀρχίζουσιν. Τὴν πρόωρον αὐτὴν πρὸς τὸ κακὸν ῥοπήν δεικνύουσιν ἐνίοτε τέκνα ἐντιμοτάτων γονέων. Ὁ υἱὸς ἐνὸς τῶν προσφιλεστάτων φίλων μας, ἀπεβλήθη, δεκαεξαέτης τοῦ Λυκείου ὅπου ἐσπούδαζε, διότι ἔκλεψε πέντε φράγκα ἀπὸ ἐνα συμμαθητῆν του. Ἄν μᾶς συνέβαινε τοιοῦτο δυστύχημα, δὲν εἰξεύρω τί θὰ κάμῃ ὁ σύζυγός μου. Φρίττω συλλογιζομένη ὅτι δύναται νὰ μάθῃ τὴν κλοπὴν τοῦ υἱοῦ του! Τί νὰ κάμω; πῶς νὰ κόψω ἀπὸ τὴν ρίζαν του, πῶς νὰ καταπιῶ μόνος γεννώμενον τὸ ἐλάττωμα τοῦτο; Ἐγὼ πιστεύω εἰς ἐκείνας μόνον τὰς ἠθικὰς θεραπαίας, ὅσων ἰατρὸς εἶνε αὐτὸς ὁ πάσχων.

Μία δοκιμασία μοὶ χρειάζεται, μία ἀποφασιστικὴ, ριζικὴ δοκιμασία, ἡ ὁποία νὰ μοὶ ἀνοίξῃ τὴν ψυχὴν του καὶ νὰ τὴν ἀνοίξῃ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον. Πρέπει νὰ μάθω τί συμβαίνει ἐκεῖ μέσα, τί κρύπτεται... Πρέπει νὰ μάθω ὁποῖον εἶνε, ὅπόσον ἰσχυρὸν εἶνε τὸ εἰδεχθὲς αὐτὸ τέρας τὸ ἐμφωλεῦον εἰς τὰ σπλάγχνα τοῦ τέκνου μου. Ἄν εὔρετε κανὲν μέσον γράφετέ μοι, ἂν εὔρω ἐγὼ θὰ σᾶς τὸ γράψω.)

15 Ἰουλίου 1876.

« Εὔρηκα. Αὐριον θὰ κάμω τὴν ἀπόπειραν. Ἐπιχειρῶ σοβαρότατον, πράγμα, ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη. Τρέμω ὅπως τὴν παραμονὴν ἐγχειρίσεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ ἐξέλλθῃ ἡ ἀπόφασις τοῦ ἰατροῦ, ὅστις θὰ εἶπῃ:— Ὁ υἱὸς σας θ' ἀποθάνῃ! » ἢ « Ὁ υἱὸς σας θὰ σωθῇ! »

Μετὰ δύο ἡμέρας.

« Ἰδοὺ τί συνέβη. Ἡμεθα καὶ οἱ τρεῖς ἐν τῇ μικρᾷ αἰθούσῃ, ὁ σύζυγός μου, ὁ υἱός μου καὶ ἐγὼ. Τὸ παιδίον ἔγραφε τὸ μάθημά του. Τότε διὰ φωνῆς συγκεκινημένης, ἦν ἐν τούτοις προσεπάθουν νὰ καταστήσω ἡσυχον:

— Ἐχω μίαν δυσάρεστον εἰδήσιν νὰ σοὶ ἀναγγείλω, εἶπα εἰς τὸν σύζυγόν μου.

— Ποίαν;

— Ἀγαπᾶς ὅπως καὶ ἐγὼ τὸν μικρὸν ὑπηρέτην μας, τὸν Γιάννην;

— Βέβαια· τὸν ἔχομεν ἀπὸ μικρὸ παιδί εἰς τὸ σπίτι μας. Εἶνε παιδί τιμίων γονέων καὶ πιστῶν ἀνθρώπων μας. Τὸν ἀγαπῶ πολὺ. Τί συμβαίνει;

— Οἱ ἔπαινοί σου καθιστοῦν δύσκολον τὴν ἀπάντησίν μου.

— Λέγε.

— Νομίζω ὅτι ὁ Γιάννης δὲν εἶνε τίμιος.

— Ὁ Γιάννης δὲν εἶνε τίμιος! ἀδύνατον.

— Ἄλλ' ἂν σοῦ ἔλεγα ὅτι εἶμαι σχεδὸν βεβαία ὅτι ἔκλεψε;

— Ἐκλεψε! ἀνέκραξεν ὁ σύζυγός μου· ὁ Γιάννης! Πότε; ἀπὸ ποῖον; Τί; Ποίας ἀποδείξεις ἔχεις;

— Ἀπόδειξιν ἀναμφισβήτητον· ἔκλεψεν ἰδικὰ μας χρήματα!

— Ἰδικὰ μας χρήματα! καὶ τοῦ ἐκάμαμεν τόσα καλά· τὸν ἀνεθρέψαμεν σὰν παιδί μας. Εἶνε τὸ ἴδιον ὡς νὰ ἔκλεπτεν ὁ ἴδιος ὁ υἱός μας. Πῶς τὸ ἐνόησες;

« Ἐμείνα στιγμὴν τινὰ χωρὶς ν' ἀπαντήσω παρακολουθοῦσα διὰ τοῦ βλέμματος τὸν υἱόν μου.

« Εἶχε γείνει ὀλίγον ὠχρὸς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς συνδιαλέξεως, μολονότι δ' ἔκυπτεν εἰσέτι ἐπὶ τοῦ τετραδίου του, ἡ γραφίς του εἶχε σταματήσει ἠεροῦτο.

« Ἐξηκολούθησα λοιπόν: Πρὸ δύο ἡμερῶν ἐλησημόνησα τὸ χρηματοφυλάκιόν μου, ἐδῶ, ἐπάνω εἰς αὐτὸ τὸ τραπέζι.

(Ὁ υἱός μου ἤρχισε νὰ ὑποτρέμῃ).

« Εἶχα μετρήσει ἀκριβῶς πόσα εἶχα εἰς τὸ χρηματοφυλάκιόν μου.

(Ἐκαστος λόγος μου ἔκαμεν τὸν υἱόν μου νὰ τρέμῃ περισσότερον.)

« Κατέβην εἰς τὸν κῆπον, ἀφῆσασα τὸν Γιάννην εἰς τὸ πλάγι, νὰ καθαρῖζῃ τὴν βιβλιοθήκην. Μόνον αὐτὸς ἦτο εἰς τὰ δύο δωμάτια. Ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγων λεπτῶν περίπατον ἐπέστρεψα ἔξωφρα καὶ ἤκουσα βήματα βιαστικά. Ἐμβάινω εἰς τὴν βιβλιοθήκην, ὁ Γιάννης δὲν ἦτο ἐκεῖ. Τρέχω εἰς τὸ χρηματοφυλάκιόν μου, ἔλειπαν δύο ἀργυρὰ νομίσματα.

(Ὁ υἱός μου εἶχε γείνει κάτωχρος).

« Ἡ κλοπὴ εἶνε φανερά. Τώρα τί πρέπει νὰ κάμωμεν;

Ὁ σύζυγός μου ἐσιώπα. Ἐφαίνετο βαθέως συγκεκινημένος. Ἡ συνήθως ἤρεμος φυσιογνωμία του ἐδείκνυε μεγάλην ταραχὴν. Ἀπήντησε τέλος μὲ φωνὴν τρέμουσαν:

— Ἐν πράγματι μᾶς μένει νὰ κάμωμεν... νὰ τὸν στείλωμεν εἰς τοὺς γονεῖς του. Οἱ καῦμένοι! πῶς θὰ τοὺς φανῇ! Εἶνε τόσο τίμιοι ἄνθρωποι! Τί θὰ γείνη ὁ πατήρ του; Φαντάζομαι πῶς θὰ μοῦ ἐφαίνετο ἐὰν ἐμάνθανα ὅτι ὁ υἱός μου...

Ἐδῶ ἐσταμάτησε· ἡ συγκίνησις δὲν τὸν ἔφινε νὰ ὀμιλήσῃ.

« Παρετήρουν τὸν υἱόν μου· τὰ χεῖλη του ἔτρεμον.

« Τί θὰ εἶπῃς εἰς τοὺς γονεῖς του; ἠρώτησα τὸν σύζυγόν μου.

— "Ολα.

— Θα διώξεις τὸν Γιάννην;

— Μ' ἐρωτᾷς ἂν θὰ τὸν διώξω! ἐφώναξε.

Δὲν θέλω οὔτε νὰ τὸν ἰδῶ πλέον. Οἱ κλέπται μού ἐμπνέουν φρικτὴν ἀπέχθειαν.

Ἐτρώμαξα ἐκ τοῦ μεγάλου φόβου ὃν ἐξέφραζεν ἡ φυσιογνωμία τοῦ υἱοῦ μου Ἡμεῖς αἱ μητέρες δὲν δυνάμεθα νὰ μείνωμεν ἐπὶ πολὺ ἄκαμπτοι, ἐπανελάβα δὲ ἡρέμα.

— Ἡσύχασε, φίλε μου! Συλλογίσου ὅτι ὁ Γιάννης εἶνε μόνον δεκατριῶν ἐτῶν. Εἶνε δυνατόν ἀκόμη νὰ διορθωθῇ. Μερικὰ παιδιὰ δὲν ἔχουν συνείδησιν τῶν σφαλμάτων τὰ ὅποια κάμνουν.

(Ὡμίλου περὶ τοῦ υἱοῦ μου, ὅπως τὸν συνδι-
αλλάξω ὀλίγον μὲ ἐμὲ αὐτήν).

« Δὲν εἶνε προτιμότερον ἐξηκολούθησα νὰ ἀπο-
ταθῶμεν εἰς τὴν συνείδησιν αὐτοῦ διὰ νὰ τὸν
κάμωμεν νὰ ἐννοήσῃ μόνος του τὸ σφάλμα του;

— Μόνον αὐστηροτάτη τιμωρία εἰμπορεῖ νὰ
τὸν διορθώσῃ. Ἡ πράξις του εἶνε ἀδικαιολόγη-
τος. Σοῦ ὑπόσχομαι νὰ περιορίσω τὴν ὀργὴν τοῦ
πατρός του. Τὸν γνωρίζω· θὰ εἶνε τρομερὸς ἄμα
μάθῃ τὸ σφάλμα τοῦ υἱοῦ του. Ἄλλ' ἂν μοῦ
ζητήσῃ τὴν συμβουλὴν μου θὰ τῷ τὴν δώσω
χωρὶς δισταγμὸν.

— Καὶ τί θὰ τὸν συμβουλεύσῃς;

— Νὰ κλείσῃ τὸν υἱὸν του τρεῖς μῆνας εἰς ἓν
σωφρονιστήριον.

— Εἰς τὴν φυλακὴν! ἀνέκραξα μετὰ φόβου,
διότι οὐδ' ἐφαντάσθην κἄν μέχρι τῆς στιγμῆς
ἐκείνης ὅτι τὸ πρᾶγμα ἤθελε προχωρήσει μέχρι
τοῦ σημείου τούτου.

(Ὁ υἱός μου ἦτο πελιδνότατος ἐκ τρόμου).

— Εἰς τὴν φυλακὴν! ἐξηκολούθησα, εἰς τὴν
αὐτὴν ἡλικίαν! Ἐὰν τὸ πιάσῃ ἀπελπισία!

— Τόσο τὸ καλλίτερον. Ὅσο αὐστηρὸν καὶ
ἂν εἶνε τὸ μάθημα, τοῦ ἀξίζει. Πῶς! βλέπομεν
κάθε ἡμέραν μικρὰ δυστυχῆ παιδιὰ, τὰ ὅποια
φυλακίζονται διὰ μικροκλοπᾶς, τὰς ὁποίας ἐπρα-
ξαν ἀπὸ πείναν, ἀμάθειαν, ἐγκατάλειψιν καὶ δὲν
θὰ τιμωρήσωμεν μὲ αὐτὴν τὴν ποινὴν παιδιὰ τὰ
ὅποια κλέπτουν μόνον ἀπὸ κακίαν ψυχῆς!...

Ἄνετριχάσα ἀκούσασα τὴν λέξιν ταύτην.

« Ναὶ ἀπὸ κακίαν, διότι ἡ ἄνεσις εἰς τὴν
ὁποίαν ζοῦν τὰ προφυλάττει ἀπὸ τὸν πειρασμὸν.
Μόνον μὲ αὐτὸ τὸ μέσον βλέπω ὅτι εἶνε δυνατόν
νὰ σωθῇ ὁ Γιάννης. Ἴσως δὲν εἶνε ἀδιόρθωτος,
ἀλλ' αὐστηρὰ τιμωρία μόνον εἰμπορεῖ νὰ τὸν
διορθώσῃ. Πρέπει πρὶν τὸν ἀποδώσωμεν εἰς τὴν
κοινωνίαν νὰ μάθῃ διὰ τῆς λύπης, διὰ τῆς τα-
πεινώσεως πόσον μεγάλη ἀρετὴ εἶνε ἡ τιμιότης,
ὅτι εἶνε ἡ βᾶσις τῆς κοινωνίας, διότι χωρὶς αὐ-
τὴν ὁ κόσμος θὰ γεμίσῃ ἀπὸ ψεῦδος καὶ ἀτιμίαν,
ἀρπαγὴν καὶ μῖσος. Ἐὰν γράψω εἰς τὸν πατέρα
τοῦ Γιάννη.

« Ὁ σύζυγός μου τότε ἠγέρθη καὶ διηυθύνθη
εἰς τὸ σπουδαστήριόν του· ἀλλ' ὁ υἱός μου, ὡς
ὕπ' ἐλατηρίου κινήθεις, ἀνηγέρθη συγχρόνως
καὶ ὀρμήσας πρὸς τὸν πατέρα του ἐρρίφθη εἰς
τοὺς πόδας του. Ἐφαίνετο ὡς νὰ ἤθελε νὰ πα-
τηθῇ ὑπ' αὐτῶν καὶ ἐκραύαζε φοβερῶς κλαίων
καὶ ὀλολύζων: Δὲν θέλω! Μὴ πᾶς! Μὴ γρά-
ψῃς! Δὲν πταίει διόλου ὁ Γιάννης! Ἐγώ!
Ἐγὼ πταίω!

— Σὺ! ἀνέκραξεν ὁ σύζυγός μου ἀνασηκώ-
σας αὐτὸν βιαίως.

— Ναὶ! ἐγώ! εἶπε τὸ παιδίον, τοῦ ὁποίου ὁ
φόβος ἐξηλείφθη ἐνώπιον τοῦ κινδύνου ὃν διέτρε-
χεν ὁ φίλος του. Ναὶ! ἐγώ! ἐγὼ ἐπῆρα τὰ λε-
πτὰ τῆς μητέρας. Ἐμένα νὰ στείλῃς ἔς τὴν
φυλακὴν! Θέλω νὰ μὲ στείλῃς! Ἐχεις δίκαιον.
Τιμώρησέ με! τιμώρησέ με! »

Καὶ ἡ φωνὴ του ἐπνίγετο εἰς τὰ δάκρυά του.

Ὁ σύζυγός μου εἶχε καταπέσει ἐπὶ τινος ἀνα-
κλίντρον καταβληθείς ὑπὸ τῆς αἰφνιδίας λύπης.
Ἐγὼ ἐπωφελήθην τὴν στιγμὴν, καὶ λαβοῦσα τὸ
παιδίον εἰς τοὺς βραχίονάς μου τὸ μετεκόμισα
εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον εἰπούσα εἰς αὐτό:
Μεῖνε ἐδῶ! Ἐπειτα ἐπέστρεψα πρὸς τὸν σύζυ-
γόν μου.

— Σοῦ εἶπε τὴν ἀλήθειαν! αὐτὸς εἶνε ὁ ἔνο-
χος! Τὸ εἴξευρον! Ἦμην τῆς ἰδέας, ὅπως καὶ
σύ, ὅτι τῷ ἐχρειάζετο ἓν τρομερὸν μάθημα.
Ἐκαμα τὴν δοκιμὴν. Ὅσον σκληρὰ καὶ ἂν ὑ-
πῆρξε δὲν μετανῶ. Ἡ ὁμολογία του, καὶ πρὸ
πάντων ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον τὴν ἔκαμε, ἐξα-
λείπει ὀλίγον τὸ σφάλμα του πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν
μου. Ἐφάνη τὸ βάθος τῆς ψυχῆς του καὶ ἡ
ψυχὴ αὐτὴ δὲν εἶνε αἰσχρά. Μὴ λυπῆσαι, φίλε
μου· συνετρίψαμεν τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄψεως. Ὁ
υἱός σου θὰ γείνη ἄξιός σου.

« Ὁ σύζυγός μου δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ μοῦ
ἀπαντήσῃ. Ἐν τούτοις ἀνηγέρθη, μὲ ἠκολούθη-
σε καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου εἶχα
κρύψει τὸ παιδίον. Ἀλλὰ δὲν ἦτο πλέον ἐκεῖ.
Ἐκπληκτος, σχεδὸν ἀνήσυχος, ὄρμῳ εἰς τὸ
παράθυρον... καὶ τί βλέπω; Τὸν υἱὸν μου τρέ-
χοντα πρὸς τὸν Γιάννην, ἐναγκαλιζόμενον αὐτὸν
καὶ δίδοντα αὐτῷ τὸ μικρὸν ὠρολόγιόν του, ὅπερ
εἶχεν ἀγοράσει διὰ τῶν χρημάτων τὰ ὅποια
εἶχε λάβει ὡς δῶρον τῆς πρώτης τοῦ ἔτους. Ὁ
Γιάννης ἀνθίστατο, δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ τὸ δῶρον.

— Πάρε το, Γιάννη, πάρε το, τῷ ἔλεγεν ὁ υἱός
μου, σὲ παρακαλῶ πολὺ!...

« Ἡ σκέψις του, ἣν ἐμάντευσα μὲ συνεκίνησε
βαθῶς. Ἡ ἀνάγκη αὕτη τῆς ἐπανορθώσεως τῆς
ἀδικίας, ἣν δὲν ἐπροξένησε ἀλλὰ μικροῦ δεῖν
ἐπροξένησεν εἰς τὸν φίλον του, ἡ ἰδέα αὕτη νὰ
τὸν ἀποζημιώσῃ διὰ τὴν ἀδικίαν ὑπόνοιαν ἡ ὁ-
ποία τὸν ἐπεβάρυνεν ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, μοὶ ἐφάνη
πηγάζουσα ἐκ γενναίας ψυχῆς, ἥτις ἦτο ἀδύνα-

τον νὰ μὴ εἶνε κατὰ βάθος ἔντιμος. Στραφεῖσα τότε πρὸς τὸν σύζυγόν μου: Ἐπῆρες ὀλίγον θάρρος; τῷ εἶπον.

— Τόσον σκληρὰ πληγὴ δὲν θεραπεύεται εὐκόλως, μοὶ ἀπεκρίθη. Συνεικινήθην, ἀλλὰ δὲν ἐπαρηγορήθην.

Τὴν στιγμήν ἐκείνην εἰσήλθον ὁ Γιάννης καὶ ὁ υἱός μου.

— Ἀφέντη, εἶπεν ὁ Γιάννης, αὐτὸ τὸ ῥωλόγι θέλει καὶ καλὰ νὰ μοῦ τὸ δώσῃ ὁ Ἀριστείδης· μὰ ἐγὼ δὲν τὸ θέλω· δὲν πρέπει νὰ μοῦ τὸ δώσῃ.

Ὁ σύζυγός μου ἔμεινεν ἐπὶ στιγμήν ὡς ἀναπολόγητος· δάκρυα ἔρρεον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του.

— Πολὺ καλὰ κάμνεις, Γιάννη, εἶπεν εἰς τὸν μικρὸν ὑπερήτην· τὸ νὰ μὴ λαμβάνῃ κανεὶς τὸ πρᾶγμα ποῦ δὲν τῷ ἀνήκει εἶνε τιμιότης· τὸ ν' ἀρνήται ὅ,τι νομίζει πῶς δὲν πρέπει νὰ τὸ δεχθῇ καὶ ὅταν τοῦ τὸ δίδουν, εἶνε ἀκόμη καλλίτερον, εἶνε εὐγένεια. Μὲ τὴν διαγωγὴν σου δίδεις εἰς τὸν υἱόν μου διπλοῦν μάθημα, ἀπὸ τὸ ὅποιον θὰ ὠφεληθῇ, ἐλπίζω. Πάρε τὸ ῥολόγιον αὐτό, σοῦ δίδω τὴν ἄδειαν. Πήγαινε τώρα, παιδί μου.

Ὁ Γιάννης ἐξῆλθε εὐτυχῆς καὶ συγκεκριμένως. Ὁ σύζυγός μου ἐχώρησε τότε κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν υἱόν του καὶ τῷ εἶπε:

— Σοῦ ὑπόσχομαι νὰ λησμονήσω τί συνέβη, ἀλλ' ὑπὸ ἓνα ὄρον: νὰ τὸ ἐνθυμῆσαι σὺ πάντοτε!

(Ernest Legouvé)

K*

ΞΑΥΕΡΙΟΣ ΛΑΝΔΕΡΕΡ

Σημειώσεις.

Ὁ τὴν παρελθούσαν ἐβδομάδα ἀποβιώτας γηραιὸς Βαυαρὸς καθηγητὴς τῆς χημείας Ξαυέριος Λάνδερερ δὲν πρόκειται νὰ κριθῇ ἐνταῦθα ὑπὸ ἔποψιν ἐπιστήμονος. Καὶ ἡ Ἔστια ἐν τῷ δελτίῳ αὐτῆς καὶ ὁ καθηγητὴς κ. Χρηστομάνος ἀρκούντως περιέγραψαν αὐτὸν ὡς τοιοῦτον. Ἐνταῦθα μόνον ἀτελῶς θὰ σκιαγραφηθῇ ἐν σημειώσεσιν, αἵτινες συνδέονται μὲ τόσα γεγονότα!

**

Ἦτο τὸ σωτήριον ἔτος 1861, ὁ δὲ Ὅθων ἐβασίλευεν ἀκόμη ἐν Ἑλλάδι. Ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας ἦτο παιδίον ἔτι, καὶ μεταξὺ τῶν ὀμηλικῶν ἢ φήμη τοῦ Λάνδερερ ἦτο μεγάλη. Καθ' ἑκάστην Κυριακὴν ἐν τῷ Πολυτεχνεῖῳ διευθυνόμενῳ ὑπὸ τοῦ κ. Λυσάνδρου Καυτανζόγλου κοί κειμένῳ τότε κατὰ τὴν ὁδὸν Πειραιῶς ἐν τῇ οἰκίᾳ Σπηλιωτάκη, ἀκριβῶς ὅπου νῦν εἶναι ἐγκατεστημένη ἡ γ' δημοτικὴ Σχολὴ τῶν κορα-

σίων, ἐγένετο διδασκαλίᾳ πρακτικῶν μαθημάτων τὴν πρωίαν χάριν τῶν πολλῶν. Ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος ἐδίδασκεν ἱστορίαν, ὁ Ἰωσήφ Μίνδλερ στενογραφίαν, ὁ Λάνδερερ ἐδίδασκε Φυσικὴν ἅμα καὶ Χημείαν.

Ἄλλ' ἡ αἴθουσα τῶν παραδόσεων ἦτο ἐνωρὶς μεστὴ πλήθους πολλοῦ καὶ ἡμεῖς οἱ μικρότεροι μετὰ δυσκολίας ἠδυνάμεθα νὰ βλέπωμεν. Ὁ Λάνδερερ προϋνόησε περὶ τούτου καὶ διὰ τοῦ συνήθους αὐτοῦ καλοκαγαθοῦ ὕφους παρεκίνησε τοὺς ἀκροατὰς νὰ ἀφήσωσι κενὰς τὰς δύο πρώτας σειρὰς θρανίων διὰ τὰ καυμένα τὰ παιγτιά.

Οὕτως ἐγνωρίσθημεν καὶ ἀφοῦ ἐγινώσκομεν ὅτι ἡ θέσις μᾶς περιμένει ἐν τῇ αἰθούσῃ, ἐπεσκεπτόμεθα τὸν Λάνδερερ ἐν τῷ χημείῳ κειμένῳ ἐν ἐνὶ τῶν ἰσογειῶν δωματίων τῆς αὐλῆς.

Συνέπεσε τότε νὰ ἀπέλθῃ ὁ παρασκευαστὴς τοῦ καθηγητοῦ καὶ ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας ἐδέχθη τὴν προσνεχθεῖσαν αὐτῷ θέσιν παρασκευαστοῦ, καὶ ἔκτοτε χρονολογεῖται φιλία καὶ σεβασμὸς ὃν, φεῦ, ὁ θάνατος μόνον ἔμελλε νὰ διακόψῃ.

**

Ἀργότερον τῷ 1862 ἐνθυμοῦμαι τὸν Λάνδερερ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Ἐδίδασκε τὴν πρωίαν ἀπὸ ὥρας 8-9 καὶ τὸ μάθημα αὐτοῦ ἦτο τὸ ἐντευκτήριον τῆς νεολαίας τῶν γυμνασίων, ἣτις κατελίμπανεν ὅ,τι μάθημα συνέπιπτε τὴν ὥραν ἐκείνην, ἵνα προσέρχεται εἰς τὸ μάθημά του. Παρέδιδεν εἰς τὸ ἀμφιθέατρον τὸ νῦν λεγόμενον τῆς φυσικῆς καὶ συνέβαινεν ἐν τούτῳ τὸ ἐναντίον ἀφ' ὅ,τι εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον, διότι ἐδῶ συνηρόμεθα εἰς τὰ ἄνω θρανία καὶ δειλοὶ καὶ συνεσταλμένοι πρὸ τῶν Ἀκαδημαϊκῶν πολιτῶν ἡμεῖς ἔτι τοῦ Γυμνασίου τρόφιμοι ἠκροώμεθα.

Ἡ διδασκαλίᾳ τοῦ Λάνδερερ ἦτο ἀπλὴ καὶ εὐληπτος, μετεῖχε δὲ πως διαλόγου οἰκογενειακοῦ μᾶλλον ἢ παραδόσεως ἀπὸ ἑδρας. Ἡ ξενίζουσα αὐτοῦ προφορὰ καὶ τὸ ἀπαραίτητον *λοιπόν*, ὅπερ δὲν ἐδίσταζε νὰ παρενθέτῃ καὶ μεταξὺ τῆς λέξεως, μᾶς ἔθελγον καὶ ἐγοήτευον. Ἦτο δὲ ζωηρότατος καὶ εὐθυμος, διότι δὲν εἶχεν ἔτι προσβληθῇ ὑπὸ τῆς ἀσθενείας, ὅφ' ἧς ἐνόμιζεν ὅτι ἔπασχεν.

Τὸ χημείον τοῦ Πανεπιστημίου ἐγκατεστημένον τότε ἐν τοῖς ὑπογεῖοις ἔνθα νῦν φυλάττονται τὰ διπλᾶ καὶ πολλαπλᾶ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης βιβλία, ἦτο ἀληθῆς διαμονὴ ἀλχημιστοῦ. Τὰ πολυποικίλα φιαλίδια, ἅτινα ἐσύναζεν ἀπανταχόθεν ὁ Λάνδερερ, τὰ ὑέλινα κέρατα ἀνόμοια πάντα τὸ σχῆμα, ἔτι δὲ παντοῖαι συλλογαὶ παραδόξων πραγμάτων, ἄς καθήρτιζεν ἑκάστοτε, ἀνθρώπινος σκελετὸς ὀρθιος ἐν τινι γωνίᾳ, κράνιον ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐφ' οὗ ἦσαν ἐγγεγραμμένα λατινικὰ ῥητά, εἰκόνες περιεργοὶ καὶ